Czine Ágnes

Az áldozat fogalmának változása és jelentéstartalmának sokszínűsége

Kivonat

Az áldozatfogalom a társadalom változásával a vallási áldozat fogalmából kiindulva óriási változásokon ment keresztül. A történelmi körülmények, a jogágak fejlődése és a társadalmi, gazdasági haladás folyamatosan formálták és jelenleg is formálják az áldozat szónak a különböző tudományágakban kialakuló jelentéstartalmát. A vallási áldozatfogalomból eredő jelentéstartalom azonban mindvégig megmaradt, és annak ma ismert esszenciája, valamint egyes elemei fellelhetők voltak már az újkori áldozatfogalomban is.

Kulcsszavak: áldozat, sacrificium, victima, viktimológiai irányzatok, háború áldozatai, bűncselekmények áldozatai

Bevezetés

Az áldozat szó önmagában is többjelentésű, és eltérő tartalommal használják a kriminológia, a büntetőjog, illetve a társadalomtudomány más területein aszerint, hogy milyen személyi kört vonnak ebbe a kategóriába. Gyakori, hogy az áldozat szó tartalma kapcsán az erről vitatkozóknak automatikusan csak a büntetőjogi vonatkozások jutnak az eszükbe, holott viszonyítási alapként nemcsak a bűnügyek, büntető vonatkozású esetek, fogalmak jöhetnek szóba, hanem a munkahelyi, a családi, az érzelmi-pszichológiai élet, a vallási és más összefüggések is. Kétségtelen, hogy a szó elsősorban vallási eredetű, de nem pusztán a teológia töltheti meg tartalommal az áldozatfogalmat, mert egyes társadalomtudományoknak is van saját, jól körülírt, speciális áldozatfogalma. Leginkább a kriminológia, illetve a tőle fokozatosan elkülönülő és magának önálló tudományági rangot kivívó viktimológia rendelkezik kidolgozott fogalomtartalommal, kimunkált megközelítési szempontokkal, amelyek a nemzetközi jogban és a jogi szabályozásban is formát öltenek.

A jogtudományban használt áldozat elnevezés néha keveredik a sértett fogalmával, holott mindkét szó egyre világosabban elhatárolható definícióval rendelkezik. A jogalkotásban viszont a fogalmi pontosság alkotmányossági követelmény, a védett jogtárgyra és az elkövetési magatartásra vonatkozó törvényhozói akarat világos kifejezésre juttatása. Egyértelmű üzenetet kell

a jogszabályi rendelkezésnek tartalmaznia, hogy az egyén mikor követ el büntetőjogilag szankcionált jogsértést. Ugyanakkor korlátoznia kell az önkényes jogértelmezés lehetőségét a jogalkalmazók részéről (Czine 2022: 67).

Az áldozat kifejezés tehát rendkívül változatos tartalommal rendelkezik, és jelen cikkben a teljesség igénye nélkül ennek néhány aspektusát fogom megvizsgálni.

Az áldozat szó nyelvtani, etimológiai szempontból

Az áldozat szó története a magyar őstörténetbe nyúlik vissza, még a finnugor korba. Az áld szó ősmagyar jelentése a pogány korban az áldozati szertartással kapcsolatos kifejezés volt (Tóth 2003: 41). Az isteneknek bemutatott könyörgő, engesztelő áldozathoz kapcsolódott, amellyel az istenek jóindulatát akarták megszerezni. Egy másik jelentéstartalom is származott belőle, amelyet az áldomás szó tükröz. Az áldomás jogi jelentőséget is kapott, mert a pogány magyaroknál az áldomásként tartott lakoma a szerződés megkötésének formája volt, amely a keresztény időkben az áldomásivás szokásában maradt fenn. Valószínűsíthető, hogy az áldomás a foglaló fogalmával is kapcsolatban áll, amely mintegy áldozati bizonyítékként szolgált a szerződés megkötésére és az akaratnyilatkozat komolyságára (Magyar jogi lexikon 1898: 390). Ebben az értelmezésben egyébként már érezhető az áldozati jelleg azon tartalma, hogy valami fontosról, kedves dologról lemond az áldozatvállaló egy cél elérése érdekében.

Első írásos emlékünk Anonymustól származik, aki a magyarok cselekedeteiről szóló művében a latin szövegben használta a magyar áldomás szót, amikor arról ír, hogy a pogány magyarok nagy áldomást csaptak a legkövérebb ló megölésével: „More paganismo occiso equo pinguissimo magnum *aldamas* fecerunt" (Magyar jogi lexikon 1898: 390). Mindezekből látható, hogy nyelvtörténeti szempontból elég nagy múltra tekint vissza ez a kifejezés, és régóta több jelentéstartalommal bír.

Az Encyclopedia Britannica Hungarica magyarázata szerint az áldozat szó elsődleges jelentése azonban az istennek vagy más természetfeletti lénynek szánt élőlényt vagy tárgyakat felajánló aktus, amely által az áldozatok az isten tulajdonává és így szentekké válnak. Az áldozattal tehát valamilyen formában mindig magát az életet ajánlják fel. Az áldozat az élet ünneplése, isteni és elpusztíthatatlan természetének az elismerése. Az áldozati aktus során felajánlott adomány megszentelt élete felszabadul mint egy szent hatóerő, amely köteléket hoz létre az áldozó és a szent szférája között. Az áldozat révén az élet visszatér isteni forrásához, megújítja ezen forrás hatalmát, vagyis az élet életet táplál.

Ezért mondta istenének a római áldozatbemutató, hogy „gyarapodj ezzel az áldozással." Az áldozati aktus gyakran magának az áldozatnak az elpusztulását jelenti, így az élet kiszabadul belőle, és az istenség rendelkezésére áll. Az ételáldozatnak az oltár tüzén történő elégetése azt szolgálja, hogy az istenség elfogadja az áldozatot, és szaglás útján magáévá tegye (Britannica Hungarica világenciklopédia 1994: 270). A latin nyelvben a sacrificium szó jelzi az áldozat ezen formáját, amely tükrözi a vallási szentséggel való kapcsolatot.

Mint láthatjuk ebből a rövid leírásból, az áldozat fogalma szakrális értelemben tartalmazza azt az elemet, amely később átvitt értelemben a viktimológiai felfogás szerinti áldozat kifejezésben is megtestesül (ti. az életnek vagy az áldozó életét képező valamely fontos részének, pl. az élelemnek a feláldozása, megsemmisítése). Innen már egyenes jelentéstani út vezet az aktív áldozatbemutatástól annak elszenvedéséig, a passzív formáig, a latin victima kifejezésig.

Az áldozat szót tehát eredetileg szakrális értelemben használták, majd a fogalom tartalma folyamatosan bővült, átlényegült (Görgényi 2006: 280). A magyar nyelv értelmező szótára szerint az áldozat egyrészt az a vallásos cselekvés, amellyel az áldozást végzik, az ezt kísérő ünnepélyes szertartás, másrészt az, akit vagy amit feláldoznak; vagyis maga az áldozati személy, az állat vagy a tárgy (A magyar nyelv értelmező szótára).

Az áldozatfogalomnak – részben a vallási gyökereiből eredően – általános értelemben tehát két alapvető szempontú megközelítése lehet. Az egyik megközelítés az áldozat aktív jellegét hangsúlyozza, és egy olyan cselekvést jelöl, amelynek során lemondunk valamiről, függetlenül attól, hogy remélünk-e valamilyen közvetlen vagy közvetett hatást ennek következtében, vagy sem. Az áldozat ezen eredeti formáját más nyelvekben, pl. az angol nyelvben a sacrifice szó jelöli, amelyen ugyancsak a szó latin eredetű változatából eredő vallási jelleg, a feláldozás tartalma hallatszik át. A másik megközelítés az áldozatfogalom elszenvedő jellegét támasztja alá, amely tehetetlenséget és ártatlanságot is sugall. Az áldozat ezen értelemben az ugyancsak latin gyökerű victim. Ez az alapvető fogalmi elkülönítés sem a magyar, sem a német nyelvben nem érhető tetten, szemben pl. az angol és francia nyelvvel, ahol ez a kettősség kifejezetten megfogalmazódik. A magyar és a német nyelvben a fogalom mind a passzív, mind pedig az aktív jellegű jelentéstartalmat magában foglalja. A kettősség azonban nem ugyanannak a jelenségnek a két oldala, hanem két különböző jelenség fogalmi azonosítása, illetve a legújabb kori jelentéseltolódása az áldozattól, mint tárgytól az áldozatig, mint alanyig (Balogh 2015: 37).

A magyar nyelv értelmező szótára nem csupán ezt a kétféle jelentéstartalmat tünteti fel, hanem annak „elágazásait" is. Eszerint: 1) a vallásos cselekvést, amellyel az áldozást végzik, 2) azt, amit vagy akit ezen aktus során feláldoznak, továbbá átvitt értelemben 3) azt a személyt, aki valamely sorcsapásnak, emberi gyengeségnek vagy gonoszságnak a terhét és súlyos következményét akaratán kívül, olykor méltatlanul is kénytelen elviselni, illetve 4) a megfeszített munkát, átlagon felüli kötelességteljesítést, anyagi hozzájárulást valamely nagy ügy, sokakat érintő mozgalom, vállalkozás céljaira, valamit 5) sportértelemben a sakkjátszmában egy olyan lépést, amelyben későbbi előnyért valamely figurát ütésbe állítanak (ÉrtSz. 1959: 131).

Az általános értelmezésen túl azonban van a fogalomnak speciális jelentéstartalma is, amelyet a jogtudomány alkalmaz. Az áldozat szót, mint terminus technicust nemcsak a jog, hanem a kriminológia és a viktimológia tudománya is használja. A Jogi lexikon a speciális típusú értelmezést az alábbiak szerint foglalja össze:

> „Áldozat: szűkebb értelemben az, akinek személyét, jogos érdekeit vagy javait a bűncselekmény közvetlenül megsértette, károsította vagy veszélyeztette. Szélesebb értelemben a hatalommal való visszaélés, továbbá az emberi jogokra, testületi magatartásokra, avagy gazdasági és politikai hatalommal való visszaélésekre vonatkozó, nemzetközileg elismert normák megszegésének szenvedő alanyai is áldozatok (pl. háború áldozatai)" (Jogi lexikon 2009: 29).

Ahogy látható, a jogi szempontú definíció jórészt tartalmazza azokat a speciális elemeket (bűncselekményhez és államhatalomhoz viszonyítás), amelyeket a nemzetközi egyezmények és a viktimológia tudománya kialakított.

Az áldozat fogalmának viktimológiai megközelítése

A nyelvtani, fogalmi megközelítésen túl az áldozati mivolt tartalmának a meghatározása összetett feladat, számos területét érinti a mindennapi életnek. Ezt jól bizonyítja az a tény is, hogy az egyik internetes keresőben az áldozat szót beírva 33 másodperc alatt 2 300 000 szócikket találtam. A drámairodalomban, a szépirodalomban, a zenében, a képzőművészetben és a köznyelvben, a mindennapokban és az egyes jogterületeken az áldozat fogalma sok szempontból hasonló, de mégis eltérő jelentéstartalommal bír. Az áldozat szó használata a köznyelvben is gyakori, és már kutatások folynak arról is, hogy az áldozatnarratívák felerősödése napjainkban milyen okokra vezethetők vissza.

Az áldozatfogalom határainak kijelölése ugyanis attól függ, hogy kit vagy mit, mikor, milyen körülmények között tekintenek a jogszabályok és a nemzetközi egyezmények áldozatnak. Az áldozat státusza ezért mindig viszonylagos, elburjánzása miatt a fogalom az élet szinte minden területére kiterjedt (munkahely, családi élet stb. áldozata), ezért egyre életlenebbé váltak a kontúrjai.

Kétségtelen, hogy az áldozat „modern fogalma" elsődlegesen az erőszak szélsőséges formáihoz, illetve az általuk okozott traumatikus élményekhez és azok emlékéhez kötődik, mára azonban megfigyelhető egy olyan tendencia is, amelynek alapján mindenkit áldozatnak tekintenek, aki valamilyen sértést vagy fenyegetést elszenvedett vagy elképzelt. Erről szólnak a különböző áldozatnarratívák. Mivel az áldozatiság alapvetően az elbeszélő struktúrákhoz kapcsolódik, ezért rá van utalva a külvilág figyelmére és elismerésére. Az áldozatnarratívák szereplőit meg kell különböztetni azonban a valódi áldozatok csoportjaitól, amelyeknek az áldozat mivolta semmilyen presztízzsel nem jár (Balogh 2020: 1–2).

Jelen esetben az áldozatfogalom azon területeire koncentrálok, amelyek a „valódi áldozatok", a bűncselekményi erőszak, illetve a hatalom áldozatainak a körét érintik, és ezeket értelemszerűen a nemzetközi emberi jog, a büntetőjog, továbbá egyes, a szociális szférát szabályozó jogszabályok rendezik. Ezeknek a jogi eszközöknek a hátteret – a jogtudományon kívül – a kriminológia és azon belül a viktimológia kutatásai biztosítják.

A jogszabályalkotás során alkalmazott áldozatvédelmi normákat számos nemzetközi és nemzeti konferencia, illetőleg az igazságszolgáltatás fejlődésében bekövetkező paradigmaváltás előzte meg. Meg kell jegyezni, hogy a hazai jogi nyelvre és annak fogalomrendszerére nagy hatással volt a nemzetközi jog, különösen az Európai Unió, az ENSZ egyezményei által kidolgozott terminológia és az Emberi Jogok Európai Bírósága által kialakított fogalmak is (Czine 2022: 71).

A XX. század közepén még uralkodó, okságra, treatmentre épülő preventív rendszer, amely ötvöződött a részben a megtorló igazságszolgáltatással, hatalmasat változott. Az áldozatokra vonatkozó kezdeti nézetek átlényegültek, amely annak is köszönhető, hogy az igazságszolgáltatás elleni kritika megerősödött, és új reformgondolatok születtek az 1970-es években. Már az 1950-es és 1960-as években is új reformeszmék jelentek meg. Ennek egyik képviselője Benjamin Mendelsohn ügyvéd, aki az 1947-ben Bukarestben megrendezett Pszichiátriai kongresszuson megtartotta híres referátumát. Az előadás az alábbi címet viselte: *Un horizon nouveau dans la science bio-psycho-social: La Victimologie* (A biopszicho-szociológia új távlatai:

az áldozattan). Az óriási visszhangot kiváltó előadást még tovább fokozta Hans von Hentingnek egy évvel később, 1948-ban megjelent: *The Criminal and his Victim* (A bűnöző és áldozata) című könyve. Mintegy húsz évvel később, 1968-ban jelent meg egy magyar származású, de amerikai professzszor, Stephen Schäfer tollából a „The Victim and his Criminal" elnevezésű publikáció New Yorkban, amely óriási sikert és meghökkentést keltett. Ezek a publikációk és az azokban megfogalmazott új eszmék, valamint az 1970-ben Madridban megrendezett Nemzetközi Kriminológiai Társaság 6. kongresszusán szereplő vitatéma – nevezetesen a bűncselekmények áldozatainak helyzete – vezettek ahhoz, hogy 1973-ban már a Viktimológiai kongresszusra gyűltek össze a jogászok.

A viktimológiai áldozatfogalom és a jogi szabályozás egymásra hatása

A történelem során nem állt mindig rendelkezésre megfelelő háttérkutatás és információ ahhoz, hogy az áldozatfogalmat pontosan körülhatárolják. Még a modern időkben és a nyugati országokban sem volt helye a bűncselekmények áldozatainak a büntető igazságszolgáltatásban. Az áldozat a büntetőper elfeledett harmadik résztvevője volt. Ugyanígy a kriminológusok is kezdetben kizárólag az elkövetőkre összpontosították tanulmányaikat, és nagyrészt figyelmen kívül hagyták az áldozatok szerepét és problémáit.

Ahogy arra már utaltam, az áldozatfogalom attól függően módosulhat, hogy milyen külső tényezőhöz viszonyítjuk a fizikai vagy az érzelmi veszteséget, szenvedést, kárt stb. Ezt a viszonyítási alapot tükrözik a viktimológia egyes irányzatai is. Mint ismeretes, a második világháború után és a kriminológián belül indult fejlődésnek az áldozattan, a viktimológia tudományterülete. Köztudomású az 1949. augusztus 12-én kötött genfi egyezményeket kiegészítő és a nemzetközi fegyveres összeütközések áldozatainak védelméről szóló Jegyzőkönyv I. számú melléklete, amely egyezmény és kiegészítő jegyzőkönyvei a háború áldozataira vonatkozóan tartalmaznak rendelkezéseket. E jegyzőkönyvekben és a mellékletekben meghatározott áldozatok fogalmának köre és az áldozatfogalom tartalma lényegesen eltérő, mint például egy erőszakos, vagyon elleni bűncselekmény esetén. Az áldozatok körét a törvény a következőképp határozza meg:

> „A sebesültek, betegek és hajótöröttek, akár részt vettek a fegyveres összeütközésekben, akár nem, tiszteletben tartandók és védelemben részesítendők. Minden körülmények között emberséges bánásmódban kell őket részesíteni, a lehető legteljesebb mértékben és a lehető legkisebb késedelemmel orvosi ellátást és az állapotuk által igényelt gondozást kell nekik nyújtani. Velük

> szemben semmiféle hátrányos megkülönböztetést nem szabad alkalmazni, egyedül orvosi szempontok vehetők figyelembe" (1989. évi 20. törvényerejű rendelet).

Az áldozattá válás körülményei, lényege már determinálja az áldozat speciális fogalmát is. Ezen túlmenően az áldozatokkal folytatott eljárás során a diszkrimináció tiltása, a tisztességes eljárás alkalmazása is szerepel. Az áldozatfogalommal együtt az eljárás során tanúsítandó alapvető jogok tiszteletben tartását, illetve az áldozatokkal való bánásmódot, vagyis az eljárás módját is rögzíti a norma.

A viktimológia fő irányzata a bűncselekmények áldozatait tartja szem előtt (kriminálviktimológia). Más viszonyítási pont is van azonban, így a valamennyi áldozattípusra vonatkozó tudományos megközelítést (pl. a természeti katasztrófák, közlekedési és munkahelyi balesetek áldozatai) *általános viktimológia* néven emlegetik. Példaként említeném az Európai Parlament (2010/C 224 E/01 számú) a 2009 nyarán pusztító erdőtüzekről szóló állásfoglalását. Az áldozatok fogalmát ebben az esetben az alábbiak szerint határozza meg az állásfoglalás, egyben rendelkezik az áldozatok kártalanításáról is:

> „1. biztosítja részvétéről és mély szolidaritásáról az életüket vesztettek rokonait és az érintett területek lakosságát, valamint tiszteletét fejezi ki a hivatásos tűzoltók, katonák, szakemberek és önkéntesek előtt, akik fáradhatatlanul és bátran dolgoztak a tűz eloltásán, az életek megmentésén és az idei nyár természeti katasztrófái okozta károk mérséklésén" (Európai Parlament 2010/C 224 E/01).

Ez az áldozatfogalom a konkrét, 2009 nyarán bekövetkezett természeti katasztrófához köti az áldozatok fogalmát.

Kialakult továbbá a *hatalomhoz és az államhoz való viszonyítás* áldozattana, az ún. modern viktimológia, amely a hatalmi visszaélések és az emberi jogok áldozataival foglalkozik (Görgényi 1996: 93–4). Jó példa erre a rendszerváltozás utáni magyar törvényalkotásnak a három úgynevezett „semmisségi" törvénye. Ezen semmisségi törvények megalkotásával teljes egészében egyértelművé tette a törvényhozó hatalom, hogy melyek azok a büntető anyagi jogszabályok, amelyek megalkotása nem fért össze a jogállamiság fogalmával, és amely jogszabályok alkalmazásának eredményeként, az állampolgárok elítélésével áldozatok keletkeztek. Holott az akkori jogszabályok alapján, *de iure* a bírósági ítéletek vádlottakról és bűnösökről szóltak, *de facto* ezek az elítéltek nem voltak bűnösök.

Az életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak kárpótlásáról szóló törvény az áldozatok és kárpótlásuk fogalmát a következőképp rögzíti:

> „1. § Kárpótlás illeti meg e törvényben meghatározott esetekben azokat a személyeket, illetőleg hozzátartozóikat, akiket 1939. március 11. és 1989. október 23. között az életüktől vagy szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak" (1992. évi XXXII. törvény 1§).

A három semmisségi törvény az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról (2000. évi CXXX. törvény), az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések semmissé nyilvánításáról (1990. évi XXVI. törvény), az 1963 és 1989 között elkövetett egyes állam és közrend elleni bűncselekmények miatt történt elítélések semmissé nyilvánításáról rendelkezett (1992. évi XI. törvény).

A magyar jogi szabályozás követte a nemzetközi fejlődést és az áldozat fogalmának a definiálását. Az Európai Unió Tanácsának 2004/80/EK irányelve a tagállamok számára kötelezettségként írta elő, hogy 2006. január 1. előtt hatályba léptessék azokat a jogszabályokat, amelyek biztosítják, hogy megfeleljenek az Irányelvben foglaltaknak (2004/80/EK irányelv 18. cikk (1) bekezdés).

Az áldozat fogalmát lényegében a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény (Ást.) 1. § (1) bekezdése határozza meg. Eszerint a

> „törvény alkalmazásában áldozat a Magyarország területén elkövetett bűncselekmény és a Magyarország területén elkövetett tulajdon elleni szabálysértés természetes személy sértettje, valamint az a természetes személy, aki a Magyarország területén elkövetett bűncselekmény vagy a Magyarország területén elkövetett tulajdon elleni szabálysértés közvetlen következményeként hátrányt, így különösen testi vagy lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást, illetve vagyoni kárt szenvedett el, ha
>
> a) magyar állampolgár,
>
> b) az Európai Unió bármely tagállamának állampolgára,
>
> c) az Európai Unión kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgára,
>
> d) Magyarország területén jogszerűen tartózkodó hontalan személy,
>
> e) emberkereskedelem áldozataként azonosított személy, valamint
>
> f) az állampolgársága szerinti államnak Magyarországgal kötött nemzetközi megállapodása vagy viszonosság alapján erre jogosult."

A szakirodalomban felmerült, hogy a magyar áldozatfogalom a nemzetközi szabályozáshoz képest szűkebb, mert a bűncselekmény elnevezését használja, miközben a tagállamok hatályos büntetőjogába ütköző cselekmény által okozott sérelemhez kötik az áldozati státusz megállapíthatóságát. Természetesen az áldozatfogalom szűkítését eredményezik a pótlólagos feltételek (pl. jogszerűség a tartózkodás tekintetében). Ugyanakkor a nemzetközi szabályokhoz teljes mértékben illeszkedik az a körülmény, hogy az Ást. 1. § (3) bekezdése szerint ez a státusz a természetes személyt akkor is megilleti, ha a bűncselekmény megállapítására egyes büntethetőséget kizáró és megszüntető okok miatt történt feljelentés elutasítása, az eljárás megszüntetése és felmentése folytán nem került sor.

A szakirodalom felhívta arra a figyelmet, hogy nem valamennyi szabálysértés elszenvedőjét emelték be a fogalomkörbe, kizárólag a tulajdon elleni szabálysértés sértettjeit, annak ellenére, hogy a kettős alakzatú bűncselekményeknél a szabálysértésnek mint kisebb súlyú cselekménynek a megkülönböztetése nem pusztán értékhatár függvénye, hanem vannak minőségi különbségtételi jellemzők is (Görgényi 2014: 179).

A tárgyalt definícióból is kitűnik, hogy a sértett és az áldozat fogalma nem fedi egymást, hiszen az Ást.1. § (1) bekezdés első fordulata a bűncselekmény, a tulajdoni szabálysértés sértettjéről, második fordulata pedig az indirekt hátrányt szenvedő természetes személyről szól. Az áldozatfogalom első pillantásra tehát úgy tűnik, hogy igazodva a nemzetközi szabályokhoz szélesebb, mint a sértett fogalma.

Az áldozatfogalom vizsgálata, elemzése és összevetése a rokon értelmű sértett fogalmával nem öncélú. A szaknyelv a foglalkozási ágak, a tudományok nyelve egyértelműségre törekszik, jóllehet sajátos szókincséről is felismerhető. A jogi szaknyelv ezen belül még inkább speciális a többi, pl. orvosi szaknyelvhez képest. A jogszabályok, a jogi normák nyelve ugyanis kiváltságos szerepet tölt be, mert azokkal szemben garanciális az Alkotmánybíróság által ellenőrzött követelmény, a normavilágosság (Czine 2022: 80).

Szakirodalom

A magyar nyelv értelmező szótára 1959. 131. https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/szotar.php?szo=%C3%81LDOZAT&offset=2&kezdobetu=%C3%81

Anonymus: *Gesta Hungarorum* XVI. fejezet és XXII. fejezet, idézi: Magyar jogi lexikon i. m. 390.

Balogh László Levente 2015. *A magyar nemzeti áldozatnarratíva változásai*. https://epa.oszk.hu/00400/00414/00050/pdf/EPA00414_korall_59_036-053.pdf 37.

Balogh László Levente 2020. Az áldozat dialektikája. http://acta.bibl.u-szeged.hu/74564/1/platonhoz_018_233-244.pdf

Britannica Hungarica, Világenciklopédia I. kötet (tizenötödik kiadás). Chicago et al. 1994. 270.

Czine Ágnes 2022. Constitutional aspects of clarity of legal provisions. *Magyar Nyelvőr* 65–80.

Görgényi Ilona 2006. *A viktimológia. Kriminológia-Szakkriminológia*. Szerk.: Gönczöl Katalin, Kerezsi Klára, Korinek László, Lévai Miklós. Complex Kiadó. Budapest. 280.

Görgényi Ilona 2014. *Az áldozat fogalmának és jogainak újraszabályozása az Európai Unióban*. i. m. 179.

Görgényi Ilona 1996. A viktimológia. In: Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós: *Kriminológiai ismeretek, bűnözéskontroll.* Corvina Kiadó. Budapest. 93–4.

Jogi lexikon 2009. Complex Jogi és Üzleti Kiadó. Budapest. 29.

Magyar jogi lexikon I. 1898. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság. Budapest. 390.

Tóth Tihamér 2003. *A viktimológia ismeretelmélete.* Budapest. 41. http://mek.oszk.hu/04100/04169/04169.pdf

Czine Ágnes
alkotmánybíró, tanszékvezető egyetemi tanár
Károli Gáspár Református Egyetem
E-mail: czine.agnes@kre.hu
https://orcid.org/0000-0001-5155-0377

Abstract

Czine, Ágnes

The Concept of Victim and the Diversity of its Meanings

The conclusion of this article is that the concept of victim, starting from the idea of sacrifice, advanced with enormous steps as society changed. Historical circumstances, the development of legal branches and social-economic progress have continuously shaped and are currently shaping the meaning of the word victim in various disciplines. However, the meaning derived from the term of religious sacrifice has prevailed. Its essence and some elements known today have already existed in the early concept of sacrifice.

Keywords: victim, sacrificium, victima, victimological trends, victims of war, victims of crimes